

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Θ΄.

✱ ΑΘΗΝΑ, ΚΕΡΙΑΚΗ, 9 ΤΟΥ ΓΕΝΝΑΡΗ 1911 ✱

ΑΡΙΘΜΟΣ 418

“Ένας λαός υφώνεται ἄμα δείξη πὼς δὲ φοβῆται τὴν ἀλήθεια. — ΨΥΧΑΡΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ο ΚΡΙΤΙΚΟΣ ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ. Κριτικὲς ζουγραφίαι -- Ἡ Φλογέρα τοῦ Βασιλέως.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Ὁ Παπαδιαμάντης.

ΔΕΑΝΤΡΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Τὸ παράδοξο ἕνετρο.

Κ. ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ. Στὸν ποιητὴ Λάμπρο Πορφύρα.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΧΩΡΙΑΤΗΣ. Ἡ κυρούλα μου.

ΨΥΧΑΡΗΣ. Τὸ παιδί καὶ τὰ δύο πουλάκια.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ. Ο,ΤΙ ΘΕΛΑΤΕ -- ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΟ ΠΟΥΛΑΚΙΑ

Ἀφιερῶνεται

τῆς ΜΕΛΙΠΩΣ ΛΟΓΟΘΕΤΗ

— «Ἐγὼ λέω νὰ τραβήξουμε ἀπὸ δῶ ἴσια ὡς τὴν τρύπα . . .»

— «Καλέ, δὲ φαιέσαι! Γιὰ νὰ ; ἄς πιάσουμε ἀμέσως ;»

— «Ἄμὲ, πὼς νὰ πάμε ;

— «Πολὺ ἐφοκλα. Ξεκινῶμε ἀπὸ τὴ λέφκη ὅπου εἴμαστε, πετοῦμε στὴ βελανιδιὰ δίπλα, ἔπειτα στὴ συκιὰ παρέκει καὶ τότε στὴν πρώτη τρύπα . . .»

— «Ποιὰ πρώτη ;»

— «Τούτη δὲ πού εἶναι κατάντικρό μας !»

— «Μὰ ἐκεῖ δὲν ἔχει τίποτα.»

— «Δὲν πειράζει. Ἀκολουθώντας τὴν κορνίζα τῆς πέτρινης φωλιάς του, περπατητά, φτάνουμε στὴν τρύπα, γραμμή.»

— «Γιατί νὰ μὴ βρεθοῦμε γραμμὴ ἀπὸ δῶ ;»

— «Τί θηλυκὸ ἀώνιο πού εἶσαι! Τί ἀστόχη-στη πάντα !»

— «Τόκαμα μιὰ φορὰ καὶ τίποτα δὲν ἔπαθα.»

— «Κι ὅμως ἀξίζεις νὰ πάθης !»

— «Δὲ σὲ καταλαβαίνω.»

— «Ἐγὼ νόμιζα τουλάχιστο πὼς τὴ γεωμετρία σου τὴν ξέρεις, ἀφοῦ λένε κιόλας πὼς τὰ κινήματά μας ὅλα εἶναι γεωμετρικά.»

— «Καὶ τί μ' ἀφτό ;»

— «Δὲν τὸ συλλογίστηκες, πὼς ἀπὸ δῶ στὴν πρώτη τρύπα κι ἀπὸ τὴν πρώτη στὴ δική του, γράφουμε ὀρθογώνιο σωστό ;»

— «Καὶ τί κερδίζουμε πού ὀρθογωνιάζουμε ;»

— «Κερδίζουμε, μπουνταλό μου, πού ἀγάγια γάγια ζυγώνουμε, κατασκοπεδώντας, καὶ δὲ μᾶς παίρνει τὸ μάτι τοῦ θεοῦ.»

— «Ἔλα δὲ καὶ σύ! Δὲ χαλήκαμε ἂ μᾶς δὴ τὸ θεριουδάκι. Τὸ κακό μας δὲ γυρέσει μὲ τόσες μπιφτέκες πού μᾶς ἐτοιμάζει κάθε πρωΐ !»

— «Ἔτσι σοῦ φαίνεται σένα. Μὰ φρονιμότερα θὰ πράξῃς νὰ μείνῃς σπῆτι καὶ νὰ καλήσῃς στάβλά σου, παρὰ νὰ τρέξῃς στὴ φωλιά τους, ἐπειδὴ τὰ θεριὰ τῆς βράτσας ἐκεῖνης, ἄλλο σκοπὸ δὲν ἔχουνε καὶ ἀτεχέ το, παρὰ νὰ πιάσουνε τὰ θρωπάκια σὰν καὶ μᾶς, εἴτε μὲ μπιφτέκες, εἴτε μὲ λογγίς λογγίς μαραφέτια.»

Οἱ μπιφτέκες, πού ἔλεγε ὁ φίλος, εἴτανε ψίχουλα ψωμί, παράθυρα εἴτανε οἱ τρύπες, ἢ φωλιά σπῆτι, τὸ σπῆτι φωλιά, τὸ θεριὸ ἓνα νόστιμο ἤσυχο παιδάκι, καὶ τὰ θρωπάκια οἱ σπουργίτες, πού στὴν ἀντιληψή τους περνούσανε γι' ἀθρώποι, καθὼς καὶ μετὰ στὴ δική μας.

Οἱ δύο σπουργίτες πού διαλογοῦσανε ὅπως ἀναφέραμε πιστὰ πιστὰ τὴν κουδέντα τους, ἀποτελοῦσανε ταῖρι γλυκὸ καὶ χαριτωμένο, μὰ καὶ ταῖρι πού εἶχε περίφημη βρεξή, γιατί δὲ φαντάζεται κανένας τί δὲ χωρεῖ καὶ τί φαγὶ δὲν παίρνει τὸ ἐλάχιστο ἐνὸς σπουργίτη στομαχάκι. Τὸ παιδί τούς περιβριζε κάθε μέρα μιὰ θροφή πού τὰ τρέλαινε τὰ σπουργιτάκια μας, τὸν κῆρ σπουργίτη καὶ τὴν κυρὰ σπουργιτάκινα, τούς ἔδινε ψωμί, τούς ἔδινε κάποτε καὶ λιανοκομμένα μπισκοτάκια, ἓνας σωστός μεζές. Φρόντιζε τὸ καμμένο νὰ τούς βάλῃ, καὶ λίγο νερὸ δίπλα σ' ἓνα πιτάκι. Ἄμὲ : Τί ἀγαθότερη δουλειὰ γιὰ τίς διακοπές : Τὸ παινεμένο μας τὸ παιδί, ἓνα δεκατεσσάρω χρονῶ ἀγωράκι, διάδασε προκομμένα ὅλο τὸ χειμῶνα. Τώρα, μὲ τὴ φαμελιά του, βρισκότανε στὴν ἐξοχή, κοντὰ στὴ θάλασσα. Ἐπειδὴ τερμπέλικο δὲν εἴτανε διόλου, εἶχε καὶ τὸ γραφεῖο του ἀπάνω ἀψηλά, στὸ δέφτερο καὶ στερνὸ πάτωμα, γι' ἓνα παραθύρακι πού μπροστά του περνούσε ὁ νεροσύρτης, ὅπου δηλαδή πέφτανε τὰ βροχονέρια καὶ κατόπι κατακυλούσανε κάτω, ἀπὸ τὸ σουληνάρι τοῦ ὕδραγωγείου, γιὰ νὰ μὴ μαζώνουνται στὴ στέγη, καὶ γίνεται κάθε τόσο πλημμύρα ὁ μπαξές. Μὲ τὴ στέγη, ξερὸς ἐννοεῖται ὁ νεροσύρτης καὶ καὶ τούς νοικοκέρεβε τὸ τραπέζι τους τὸ παιδί μας. Ἡ πόθος του, ἢ λαχτάρα του, νὰ τούς πῆ τὴν ἀγάπη

του. Έχανε τὸ νουὸ του γιὰ τὰ πουλιά. Νά, θὰ ἤθελε νάρθουνε ξέθαβρα νὰ καθήσουνε σ' ἓνα του δάχτυλο, νὰ τοῦ ταμπήσουνε ἀπὸ τὸ χέρι μιὰ βουκίτσα, νὰ τὸν κοιτάζουνε, νὰ τὰ κοιτάζει, νὰ τὰ χαδέει, ἀχ! μιὰ σταλιά σταλίτσα, τρυφερά τρυφερά, νὰ καταλάβουνε πιά πὼς φόδος κανέναν μαζί! του δὲν ὑπάρχει. Ἄφτὰ ὅμως, εἶδαμε πὼς φοβοῦνται κι ὅπως τυχαίνει συχνὰ στάθρῳπινα, ὅπως τυχαίνει καὶ στὰ ζώινα, ἓνα πικρὸ παρανόημα χόριζε πλάσματα πὺ ζοῦνε πλάγι: πλάγι: κι ὡστόσο νὰ σμίξουνε δὲν μποροῦνε. Ἐγὼρί προσπαθοῦσε μὲ κάθε τρόπο νὰ τοὺς φανερώση τὴν καρδιά του, ἐνῶ τὰ πουλάκια μας δείχνανε κάμποση ἀπιστία, ἕσο ἡμερα, ὅσο ἀκίνητα κι ἂν πάσκιζε νὰ κάμη τὰ παρμικρά του τὰ κινήματα.

Περίεργο πὺ ἦ κερὰ σπουργίταινα ἔμοιαζε σὰ νάχη περισσότερη ἐμπιστοσύνη. Πὼς σὰς φαίνεται; Λέτε ποτέ; ὁ κόσμος, τὴν ἠθική του, τὴν ψυχική του τὴν ἔνωση, νὰ τὴ χρωστήση τῆς γυναίκας, πὺ εἶναι καλή, ἀφοῦ εἶναι μάννα; Βέβαιο πὼς ἦ δημιουργία κάπως σκοῦρα τὰ βόλεψε τὰ πράματα ἦ πιὸ σωστά, δὲν τὰ βόλεψε διόλου, ἐπειδὴ τὰ δημιουργημένα τῆς συνενόηση καμιά δὲν ἔχουνε ἀναμεταξύ τους, κι ὅχι μόνο δὲν καταλαβαίνουνε τὸ ἓνα τὴ γλώσσα τοῦ ἄλλουνοῦ, τοῦ ἄλλουνοῦ τὸ μυαλό, ἀπὸ σοὶ σὲ σοὶ, μὰ κι ἀπὸ ἄτομο σὲ ἄτομο ἄπειρες φορές τοῦ ἴδιου σογιού. Ἡ γυναίκα μὲ τὴν καρδιά τῆς μπορεὶ πολλὰ νὰ καταφέρει, ἄς εἶναι καὶ σπουργίταινα. Ἡ δική μας ἔμοιαζε τόντις νὰ εἶναι μὲ τὸ μέρος τοῦ παιδιοῦ, νὰ προσπατέη τὸ θεριουδάκι, ὅπως τὼνόμαζε. Ἄφτὸ φάνηκε ἀπὸ κάποιο περιστατικὸ πὺ ἀκολούθησε μιὰ μέρα καὶ πὺ εἶτανε πὲς μοιρόγραφο νὰκολούθηση. Τὸ παιδί πρόσεχε μὴπως ξεπροβάλλη ἄξαφνα καμιά γάτα στὸ ποστατικὸ. Τὶς ἔδωχε ἀλύπητα ὅλες ἀπὸ μακριὰ μακριὰ, φτάνει τὸν ἴσκιο τους νὰγνάντεθε στὴ στράτα. Νά σου ὅμως ἓνα βράδι πὺ μιὰ δούλα τοῦ σπιτιοῦ, καλεσιμένη σὲ γάμο φιληνάδας, πάει ἓνα χιλιόμετρο ἐνάμισυ ἀπόσταση στὸ χωριό, γυρίζει νύχτα, καὶ διέ; ἀπαρτήρητα μιὰ γάτα, πὺ χάθηκε ἦ πὺ ἔτσι τὴν παράσυρε ἦ φαντασία τῆς ὄξω ἀπὸ τὰ λιμέρια τῆς, δὲν ξεκόλλησε ἀπὸ τὸ δουλικὸ καὶ τὸ προῦ σεργιάνιζε ἦσυχα ἦσυχα στὸν μπαξέ μὲ τὸ κέφι τῆς, στρώθηκε στὸ λιθαδάκι τὸ ξεστρογγυλωτό, τσίμπησε δυὸ τρία πράσινα χόρτα, πὺ εἶναι πολὺ ὠφέλιμα στὴν υγεία τῆς, τραδήχηκε ἀγάγια γάγια πίσω ἀπὸ ἓνα χαμόδεντρο, ἀφοῦ σήκωσε πρῶτα τὸ μούτσονό τῆς στὸν ἀέρα, καὶ τώρα γλυφότανε ἦ μαργιόλα, κοιτάζοντας τὴ γνωστή μας τὴ λέφκη, ἀπ' ὅπου συνηθίζανε νὰ ξεκινούνε τὰ δυὸ πουλάκια.

Γιὰ καλή τους τύχη, κοίταξε ἀπὸ τὴν τρύπα του, πὺ λέγανε, καὶ τὸ παιδί μας. Μαργιόλο καὶ τοῦ λόγου του. Ἄμέ, ποῦ παιδάκι δὲν εἶναι; Πετάχτηκε ἀπὸ τὸ γραφεῖο του κάτω στὸν μπαξέ, βρήκε ἄλλο χαμόδεντρο στὴν ἀντίθετη μεριά καὶ πρόσμενε. Δὲν ἄργησε. Ξέγνοιαστα κατεδαίνει ὁ σπουργίτης μας στὸ λιθαδάκι, περπατᾷ πηδηχτά, κουνεὶ τὸ κεφαλάκι του, καμαρώνει, χαζέδει, ἐνῶ ἦ γάτα, προχωρώντας σιγὰ σιγὰ τὰ μπροστινά τῆς πόδια, σέρνεται σέρνεται ἑλόμυρνη, σὴν ξετυλιγμένη, σὴν ξετραθηγμένη χάμω καὶ σιμώνει καὶ σιμώνει, νάρπαξη τὸ πουλάκι, νὰ τὸ φάη. Ὁρμᾷ τὸ παιδί, προφταίνει τὴ στιγμὸλα ὅπου μέλις ὁ σπουργίτης εἶδε τὴ γάτα, πὺ μὲ τὴ βέργα τὴν κυνηγᾷ ὄξω κι ὄξω τὸ παλληκαράκι μας.

Ἐτρεμε ἀκόμη τὸ πούπουλό του ἀπὸ τὸ καρδιοχτύπι, ἔταν κάθησε ὁ καημένος μας ὁ σπουργίτης στὸ κλαδιὸ ἄπάνω τῆς λέφκης. Ἡ σπουργίταινα, πὺ ἔλειπε στὸν πλαγινοὸ λαχανόκηπο καὶ ἴσια ἴσια γύριζε στίτι ἔταν ὁ φίλος μας ὠρμούσε στὸ λιθαδάκι, ζύγωσε κοντὰ κοντὰ στὸν ἄντρα τῆς κι ἄρχισε μὲ τὴ μυτίτσα τῆς νὰ τοῦ χτυπᾷ τὰ φτερά, τὸ λαιμό, ἔπειτα καὶ τὴ δική του τὴ μυτίτσα. Εἶτανε τὰ χὰδα καὶ τὰ φιλάκια τῆς σπουργίταινας. Ἄμα ψυχόπιασε λιγάκι ὁ ἄθραπος, ὄριστε πάλε σὶ κουθέντε:

—«Βλέπεις, βλέπεις τί σοὺ ἔλεγα;»

—«Ποῦ νὰ θυμοῦμαι; Μοῦ ψέλλεις τόσα καὶ τόσα!»

—«Καμώσου πὼς δὲν κατάλαβες, καὶ πὲς μου πὼς δὲν εἶσαι πάντα μὲ τὸ μέρος τοῦ θεριοῦ, πὺ τὸ λὲς κιόλας θεριουδάκι—ὡς ποῦ νὰ μὲ σκοτώση!»

—«Ἄφτὸ εἶναι, τὸ θεριουδάκι, πὺ σὲ γλύτωσε!»

—«Μὲ γλύτωσε; Ὁραῖος γλυτωμός. Χύθηκε σὴν τὴν μπόρα μέσα στὰ φύλλα, γιὰ νὰ μὰς χτυπήση καὶ τοὺς δυὸ μαζί, ἐμένα μὲ τὸν ἄτιμο τὸ σεβερκοπνίχτη.» Ἐνομα γάτα δὲν τὸ ξέρανε τὰ πουλιά, παρὰ κάθε ζῶο τὸ παρατσουκιάζανε—παρτσούκι τὸ κάτω κάτω εἶναι μιὰ ὀνομασία—κατὰ τὴν ἰδιαίτερη πουλιάτικη ἀντίληψή τους, ἄξαφνα τὸ σκύλο, πὺ κάνει φοβερὸ κρότο, μὰ πὺ δὲν τὰ πειράζει, τονὲ βγάζανε **γαβγαβγάνο**, πὺ στὴν πουλήσια λαλιά ἔρχεται πολὺ νόστιμα. (Οἱ ὄρνιθες εἶτανε σὶ **ἀφτερούγιαστες**, ὁ κόκκορας ὁ **λιμονοντόρος** εἶχανε ἄλλες ὁμορφες λέξεις γιὰ τὰ σκουλήκια πὺ στὴ θροφή τους εἶναι ἄρνιὰ, τὰ σκουληκάκια πὺ τοὺς εἶναι λαγοί, τὰ ζῶθρια πὺ τοὺς εἶναι λαγουδάκια, μὰ δὲν τις ἀκουσα καλά καλά, τις λέξεις, γιὰ νὰ σὰς τις ἀραδιάσω. Θὰ παρατηρήσατε ὡστόσο πὼς ἔμοιαζε ὁ σπουργίτης μας σὰ νὰ λυ-

πάται τὸ σερκοπνίχτη τὸν ἴδιο, ἂν καὶ τοῦ κολνοῦσε τὸ ἐπίθετο **ἀτιμος**, πού τοῦ ἀξίζε. Τοῦ κάκου. Γιά κοινό τους ἔχτρο περνοῦσε τὸν ἄθρωπο.

Ἡ σπουργίταινα τσίρισε ἀπανωτὰ **κουίη, κουίη, κουίη**. Ἡ πῆ πὼς γελοῦσε·

—«Περίφημα τὸ πέτυχε! — Καὶ ξακολούθησε νὰ κουικοκίζη, δηλαδὴ νὰ γελά, ὄχι δὲ μονάχα γιὰ νὰ τὸν πάρη στὸ ψιλό, παρὰ γιὰ τὴν χαϊρότανε ἢ κακομοίρα πού δὲν ἔπαθε τίποτα ἢ ἔηλεμένος της.—Μά, χριστιανέ μου, τὸ θεριουδάκι ἐδιωχνε τὸ σερκοπνίχτη, γιὰ νὰ μὴ σὲ πιάσῃ — πού νὰ μὴ φέξῃ!»

—«Μάλιστα! Γιά νὰ μὲ πιάσῃ καὶ μένα!»

—«Ἔτσι; Λοιπὸν ἐμᾶς τώρα μᾶς πιάκουνε μὲ μιὰ βέργα, κύριε;»

—«Μίλα ὅσο θέλεις. Εἴμουνε καὶ καὶ ξέριω.»

—«Εἴσουσε, ἀφέντη μου, δὲν ξέρεις ὅμως, γιὰ τί οὔτε κοίταξες. Ἐγὼ, νά, ἔλα ἔλα τὰ εἶδα. Ἐμᾶς διαφεντέθει τὸ θεριουδάκι.»

—«Σώπα, καὶ σὲ γυναίκα πού εἶσαι, εἶσαι ἀξία νὰγαπήσῃς κ' ἓνα θεριό.»

Τάλεγε, ἴσως καὶ χωρὶς πιά τώρα νὰ τὰ πιστέ-
ει, καθαρτό. Ἀπὸ τότες ἀλλάξε μάλιστα μὲ τὸ παιδί. Σὰ νὰρχίζανε οἱ φίλες. Ἀναγάλλιαζε τὸ θεριουδάκι μας, πού ἴσως κίβλας νάλεγε μὲ τὸ νοῦ του πὼς δὲ φέρθηκε πάντα σὰν ἄθρωπος κ' εἶχε τύφες στὴ συνειδήσή του. Θυμότανε πὼς μικρὸς ἀκόμη, ἔξη ἔφτα χρονῶ ἀνωράκι, τοῦ εἶχανε χαρίσει ἓνα ψέφτικο πιστολάκι μὲ κόκκορα, πὼς ἀντὶς μπάλλες ἔδαζε μέσα μεγάλα μεγάλα καρφιά, ἔδβαινε στὸ παράθυρο, τραβοῦσε γιὰ νὰ βαρέσῃ τὰ σπουργίτια. Τὸ λοιπό, καὶ τοῦ στραβοῦ τὸ δίκιο. Εἶχανε κάποιους λόγους τὰ πουλάκια ἢ κι ἔλα τὰ πετούμενα, σὰν ἀγαπάτε, νὰ φοβοῦνται τὰ θεριὰ πού εἴμαστε. Ἐγνοοῦθε τὸ παιδάκι μας καὶ οἱ τρόποι του τώρα, τὰ κινήματά του, ἓνα χᾶδι μονάχο. Προσπαθοῦσε νὰ μιμηθῇ καὶ τὴ λαλιά τους. Γιά νὰ τοῦς δώσῃ νὰ καταλάβουνε πὼς σερβιρισμένο στὸ νεροσύρτη τὴ τραπεζάκι τους, σφύριζε γλυκὰ γλυκὰ, ἔκανε μὲ τὴ γλώσσα του, μὲ τὸ ἀκρόγλωσσό του περισσότερο καὶ μὲ τὸν οὐρανίσκο του, κάτι **τσ, τσ, τσ**, κάτι **πιού πιού** μὲ τὰ χεῖλια του, πού τὰ κατάρφερνε πολὺ νόστιμα καὶ πιτήδεια.

—«Καλέ, τί ἔπαθε; ῥωτοῦσε ἢ σπουργίταινα τὸ σπουργίτη. Ἀφτὸς πού ἴσια μὲ σήμερα χοντροκελαϊδοῦσε, νὰ τὸς ἔξαφνα πού μιλά σὰν καὶ μᾶς.»

Μὰ ὁ φίλος ἤξερε ὄχι μόνο νὰ μιλά σὰν τὰ σπουργιτάκια μας, παρὰ κάτεχε καὶ κάτι ἄλλες τέχνες, κάτι ἄλλες μαργιολιές. Ἀντὶς νὰ στρώνῃ τὸ φαγάκι τους μπροστὰ στὴν **κρύπα** τῆς κάμερῆς του, ἔπαιρνε δυὸ τρία ψίχουλα στὸ χέρι, σφύριζε νὰ τοῦς

μηνήσῃ καὶ τὰ ῥιχνε ὄξω. Πρὸ τοῦ πέσουνε χᾶμο' γλήγορα γλήγορα ἐρχόντανε οἱ σπουργίτες μας καὶ τάρπάζανε στὸν ἀέρα. Ἡ λαιμαργία, τί τὰ θέε; Τὸ παιδί μας, τί στοχάζεται; Μέρα τῆ μέρα, λίγο λίγο, δίχως βιάσῃ, καμιά, στενέθει ἄλοένα τὸν κύκλο τὸ μισὸ ἢ πὺρ σωστὰ τὴν παραβολὴ πού περιγράφει ἓνα σῶμα, σὰν τὸ πετᾶς, σὸ πετᾶ λοιπὸν τὸ ψιχαλάκι πάντα πὺρ κοντὰ, τόσο κοντὰ πού ὁ σπουργίτης κοντέθει νὰ τοῦ ἀγγίξῃ τὸ δάχτυλο, κοντέθει ἀπάνω στὸ δάχτυλό του νὰκκουμπήσῃ, σὲ νὰκκουμποῦσε ἀπάνω σὲ κλαδί.

Φαντάζεστε ἂν πῆγε ἢ ὄχι νὰ τὰ χᾶσῃ τὸ παιδί μας. Φανταστῆτε ὅμως ἄξαφνα τί τοῦ ἔγινε μέσα του, τί συγκίνηση βαθιόγλυκη τοῦ γέμισε τὴν καρδοῦλα, ὅταν εἶδε τὰ σπουργιτάκια μας ἢ γυναίκα, φαίνεται, σὲ νὰ εἶπε κανένα λόγο τῆς πειθῆς στοῦ ἀντρός της τὸ ἀφτάκι — ναῖσκε, εἶδε τὰ σπουργιτάκια μας νὰ κάθονται καὶ νὰ τσιμποῦνε τὰ ψίχουλά τους, πού θαῤῥεῖτε; στὸ ξύλο τὸ ἴδιο τοῦ παραθυριοῦ ὅπου τὰ εἶχε ἀραδιασμένα ξεπίτηδες ὁ κατεργάρας, νὰ δοκιμάσῃ. Ἐκείνη τῆ στιγμῆ, ἔγραφε ὁ σαχπινάκος στὸ γραφεῖο του. Ἡ πέννα ἀπόμεινε ἀουδρόνητη. Στὸ κεφαλάκι του μέσα, λέε καὶ λογισμὸς δὲν κουνόσε, μὴ λάχῃ καὶ τὰ τρομάξῃ.

Μὰ τοῦ κάκου! Ὅσο μεγάλη κι ἂν εἶτανε ἢ χαρὰ του, ἀφτὸς ὠνειρεδότανε μεγαλύτερη ἀκόμη. Ἦν νὰ κάμω, πού εἶτανε τόσο καὶ τόσο τρυφερὴ τοῦ ἀγώριου μας ἢ ψυχίτσα. Νά, ὁ πόθος του, ὁ πόθος του ὁ κρυφός, ἢ λαχτάρα του, νὰ γίνουσε φίλοι, φίλοι πιστοί, τὰ παιδιὰ κ' οἱ σπουργίτες, νὰ μὴ φοβοῦνται οἱ σπουργίτες τὰ παιδιὰ, τὰ παιδιὰ μάλιστα νὰ βοηθοῦνε, νὰ προστατέθουνε τὰ πουλάκια, ἐπειδὴ καὶ τὰ πουλάκια εἶναι μικρὰ, εἶναι ἀδύναμα, ἔχουνε ἀνάγκη ἀπὸ μᾶς, καὶ ποῦς ξέρει τί ὠφελος ἀνέλπιστο δὲ θὰ τοῦς εἶναι, ἄμα γίνῃ ἄξαφνα καμιά συμφωνία, καμιά ἐπίσημη συθήκη ἀναμεταξύ μας, νὰ τὰ διαφεντέθουμε ἀπὸ τοὺς ἐχτροὺς τους; Γιά ἔφκολο, γιά πολὺ ἔφκολο ἔβλεπε κίβλας. Κάποτες, τί χρειάζεται, γιὰ νὰ γλυτώσῃ ἓνας σπουργίτης, γιὰ νὰ μὴν πέσῃ στὰ νύχια τῆς γάτας; Λίγη ἐμπιστοσύνη ἀπὸ τὸ μέρος τοῦ πουλιοῦ. Προσφέδγει στὸν ἄθρωπο καὶ σώθηκε.

Πὼς νὰ τοῦς τὸ πῆ; Πὼς νὰ τοῦς τὸ ξεδιαλύσῃ; Πὼς νὰ τὰ πείσῃ τὰ πουλάκια; Νὰ μποροῦσε, θέ μου, μιὰ φορά, καθὼς κι ἀπαρχῆς τὸ παθυμοῦσε, νὰ τὰ κρατήσῃ μιὰ στιγμούλα στιγμίτσα στὸ δάχτυλάκι του, κι ἀπαλά, πολὺ ἀπαλά νὰ τὰ χαδέψῃ, νὰ καταλάβουν πιά τὴν ἀγάπη πού τοῦς ἔχει!

Τὸ χᾶδι πού ἤθελε νὰ τοῦς κάμῃ τὰ ῥωο τὸ παιδί, τὸκαμε τόντις τοῦ σπουργίτη τοῦ καημένου,

έχει όμως όπως έλπιζε ο αγαθός μας ο φίλος.

Ένα πρωί, γύριζε το άγworάκι μας από τάκρο-γιάλι, από το μπάνιο. Και για θυμηθήτε τώρα πού το λέμε, τί ώραία πού μυρίζει το ξύλο εκείνο του λουτρού, τὸ φρέσκο! Άχ! ότι πού το θυμούμαι, λιγνώνι, μέσα μου ξυπνά ή ανάμνηση τῆς Πόλης, σπαρταρά ή αγάπη τῆς πατρίδας. Άμὲ ή πείνα ἐκείνη του παιδιού, ύστερις από το μπάνιο! Μήν τήν ξεχνούμε. Πουθενά έμένα δὲ μοῦ φαίνεται: πὸ μεγάλη, πὸ νόστιμη, παρὰ στὰ μέρη τὰ δικά μας. Γιατί νὰ ξέρετε πὼς ή πείνα του παιδιού ύστερις από το μπάνιο, είναι από τὰ πράματα πὸ ἀνεξαίρετα όλες οί φαιμελιές τάγαπούνε, τὰ προσμένουνε κίλας. Σὲ κάμποσα, ίσως σὲ πολλά, δὲ συμφωνοῦνε πάντα οί γονιοί με τὰ παιδάκια. Τὸ τάδε παιχίδι δὲν ἀρέσει· τὸ τάδε γούστο του παιδιού, συχνά, ξετάζεται, συζητιέται. Ἡ πείνα ύστερις από το μπάνιο, παραδεγμένη, χωρὶς ζήτημα νὰ ὑπάρχη, χωρὶς ρώτημα κανένα. Είναι από τούς νόμους τούς ἀγραφους καί τούς ἀπαραπάτητους. Δικαίωμα του παιδιού νὰ πεινά ύστερις από το μπάνιο. Δικαίωμα του μάλιστα νὰ θυμώσει, σὰ δὲν του δώσουνε νὰ φάη, ἄμα ἔρθη από το μπάνιο·

— «Έ; θά μοῦ δώσετε νὰ φάω; Ἄπό το μπάνιο ἔρχουμαι καί πεινώ!»

— «Καλέ, βέβαια, δώστε του νὰ φάη. Ἐρχεται από το μπάνιο. Πεινώ!»

— «Μαμά, δὲ μοῦ δίνουνε καί πεινώ ύστερις από το μπάνιο!»

Ποῦς νὰ πρωτοτρέξει, νὰ του δώσει. Τὸ περιποιοῦνται, τὸ νοιάζονται, ἕλος ὁ κόσμος στὸ ποδάρι για τὸ παιδί πὸ πεινά ύστερις από το μπάνιο.

Τέτοιες γλυκιές ἀντάρες γενήκανε καί για τὸ παιδί μας, σὰ γύρισε σπίτι από τάκρογιάλι. Του φέρανε κομμάτι τοικολάτα, με ψωμί, λίγο γλυκό καί σῶσε, Κύρια! κάτι μπισκοττάκια, μέλι μονάχο.

Ένωσεϊται πὼς τρομερὰ πεινοῦσε, ἀφοῦ ἔρχότανε από το μπάνιο. Καί τότες τὸ κομμάτι τοικολάτι, τὸ ψωμί καί τὸ γλυκό, τὰ κατέβασε μονορούφι. Φανερώθηκε ὁ ἡρωϊσμός του στὸ στερνό, δηλαδή τὸ καλῆτερο, στὸ μπισκοττάκι. Μόλις ἔφαγε μιὰ βουκίτσα καί συλλογίστηκε τὰ πουλάκια του. Ἄλήθεια, τὸ λησιμόνησε νὰ τούς ἐτοιμάση τὸ συνηθισμένο τους τὸ μεζελάκι. Πετάρχηκε. Ὁ καημένος ὁ φίλος μας ὁ σπουργίτης, βλέποντας πὼς στὴν τρύπα δὲν εἶχε τίποτα, πετοῦσε δῶθε κείθε, χαμηλότερα ἔμω; παρὰ πὸ συνήθιζε, νὰ κυνηγήση πουλιά, δηλαδή μίγες. Δὲν ἔμοιαζε πολὺ χαρούμενος· ή σπουργίταινα μάλιστα δὲν τὸ κουνούσε ἀπὸ τῆ λέφκη τῆς. Κατσιποδιές ἀπανωτές ἔμελλε νὰχουμε σήμερις. Ἀκόμη καί σάν εἶτανε στὸ μπάνιο, εἶχε

καταιγιδιάσει ὁ καιρός καί δὲ θάρροῦσε νὰ ξεσποῦ, στὴ θάλασσα φουρτούνα, καταιγίδα στὴ στερι Ὁ οὐρανὸς κατράμι. Φουρούσε ἀλάργα ἕνας ἄνεμ ξεμανισμένος, τόσο πὸ τὰ θαλασσοπούλια, κὸ κάτι μάθρα, πελώρια, κακὰ πουλιά, κατεδαίνα τώρα ἴσια με τίς δοντροκορφές του ἔσοικου, ἔπι τᾶσπρωχνε ή μπόρα.

Φοβήθηκε τὸ άγworάκι μας. Σφύριζε, ἄρχισε τ κελαιδύματά του. Κατάλαβε ἀμέσως ὁ φίνος μας σπουργίτης, ἂν καί τονὲ φώναζε σπίτι τους ή σπουργίταινα, μήπως πάθη τίποτις μέσα στὴν παραζάλι Νίκησε ή λαιμαργία καί δὲν ἄκουσε τῆ γυναίκο Τὸ παιδάκι μας πάλε εἶχε ἀπιθωμένα μόνο δυὸ τριψιχουλάκια στὸ νεροσύρτη, πὸ καμωμένος σάν τχαντάκι, κερτὸς καί βαθυλούτσικος, δὲν τᾶφινε πὸ νὰ ξεσκορπίζονται με τὸν ἀέρα. ἴσια ἴσια ἔμω για νὰ μήν τὰ πάρη ὁ ἀέρας, ἔβαλε τὰ περσότερη τὰ ψιχαλούδια του μπισκοτῆτου ἀπάνω στὸ σανιδάκ τὸ ἴσιο πὸ σὲ κείνη τὴν κάμαρα, βρισκότανε στὴ βάση του παραθυριού καί προχωροῦσε ὡς τὰ μέσα Ὁ σπουργίτης μας ἀνέδθηκε με μιὰ φτερουγιά, ἔχασε τὰ δυὸ ψιχουλάκια του νεροσύρτη, μ' ἕνα πηδηματάκι κᾶθησε στὸ κατώφλι πὸ νὰ πῆς του παραθυριού, κοιτάζοντας λιμπιστικᾶ τὸ σανίδι· τρέχανε τὰ σάλια του. Ἐκείνη τῆ στιγμῆ, με φρίκη, βλέπει τὸ παιδί μας ἀψηλά ἕνα θαλάσσινο ξεφτέρι— ἔχει κ' ή θάλασσα τέτοια — πὸ στριφογύριζε σὰ νὰ ἐτοιμαζότανε νὰ χουμήξῃ κάτω. Ένωσεϊσε τὸν κίντυνο τὸ παιδί μας τὸ γενναίο, εἶχε μάλιστα τὸ κουράγιο νὰ πάρη ἀπάνω του καί γλυκὰ γλυκὰ νὰ τραγουδήση τίς σπουργίτικες μελωδιές, πὸ τίς ἤξερε τὸ πουλί, για νὰ μπῆ μέσα καί νὰ γλυτώση. Μὰ ὁ σπουργίτης νόμισε πὼς γύρεδε καί καλὰ νὰ τὸν πιάση, πὸ μαργιόλικο του φάνηκε ὑποθέτω νὰ ξεφύγη καί καί πὸ ἄνοιγε τὰ φτερά του, ὄρμησε ἀπάνω του τὸ ξεφτέρι. Ἐτυχε ἔμω; ἕνα ξεφτέρι μεγαλύτερο νάρπαξι ἀπὸ τὸ λαιμὸ τὸ πρῶτο, πὸ εἶται δὲν μπόρεσε νὰ κρατήση τὸ σπουργίτη· κ' ἔπεσε ὁ κακόμοιρος ἴσια ἴσια στὸ χαντάκι του νεροσύρτη.

Ὅσα ὠγαοῦμασε δῶ φαρδιὰ πλατιά, συνεήκανε πὸ γλήγορα παρὰ πὸ θέλει: για νὰστράψη. Φριχτὸ πὼς πολεμοῦνται ἀναμεταξὺ τους τὰ ζῶα! Μὰ τί κρίμα νὰ χαθῆ ὁ σπουργίτης μας ὁ ἀθῶος! Τὸν εἶδε νεκρὸ τὸ παιδί, με τὰ δάκρια. Τὸν πῆρε στὰ χέρια του. Ζεστὸ ἀκόμη τὸ στηθάκι του. Ἄχ! νὰ τὸν ἄκουγε, τὸ φίλο του, τὸ φίλο του τὸν πιστό, δὲ θὰ κοιτότανε στὰ μάτια του πεθαιμμένος. Γιατί νὰρνηθῆ τῆ φίλια του; Δυστυχία μου! Δυστυχία του! Ἀναστενάξε τὸ παιδί. Καί φίλησε τὰ πουλάκι, καί τὸ χᾶδι πὸ δὲν μπόρεσε νὰ τοῦ κάμῃ, σάν

εΐτανε ζωντανό, τού τώκαμε τώρα πού τὸ θέρισε ὁ Χάρως.

Εἶπε στή λύπη του νὰ τὸ θάψῃ, νὰ τοῦ στήσῃ μνηματάκι. Ἐπειτα στοχάστηκε πὼς προτιμότερο νὰ τὰφήσῃ ἄθαρσ στὸν μπαξέ. Ἄφτὰ λιώνουνε μοναχά τους, ἀσκέπαστα, στή Δημιουργία ἔπου ξαναδημιουργοῦνε ζωή. Ἔτσι λιωμένο καὶ παραλιωμένο θάτανε τὸ κορμάκι τοῦ σπουργίτη μας, ὅστε-ρις ἀπὸ ἕνα χρόνο πού ξαναἠρθε στήν ἐξοχή τὸ παιδί μας. Θυμῆτανε ἀκόμη τὸ σπουργιτάκι του κ' ἔλεγε μὲ τὸ νοῦ του, πὼς μοιάζουνε συχνὰ κ' οἱ ἀθρώποι: μὲ τὰ πουλιά, πὼς δὲν καταλαβαίνουνε πάντα τὸ καλὸ τους, ὅσο εἶναι καιρός, καὶ πρέπει κάποτε ἕνα χᾶδι του νὰ τὸ χάρισῃ μιὰς ἀγάπης σου ξεψυχισμένης. Μπορεῖ πάλε νὰ μὴν πῆγε χαμένος ὁ κόπος τοῦ παιδιοῦ πού γύρεδε νὰ πιάσῃ φίλιες μὲ τὰ πουλάκια, νὰ τὰ πείσῃ, κιάλας. Ἔνα πρωὶ πού καθότανε στὸ γραφεῖο του κ' ἔγραφε, βλέπει ἄξαφνα τὴν καλή, τὴ γνωστή του τὴ σπουργιταίνα πού ἔρχεται ξέθαβρη στὸ παράθυρο, πάει στὸ σανίδακι, τιμπᾶ ἕνα ψίγουλο, κεφαλοκουνητά, μὲ χαρούμενη τὴν οὐρά της, βουτᾶ τὴ μυτίτσα της στὸ πινατάκι νερό, νοιτᾶζει τὸ παιδί μας καὶ φέδγει φέδγει ὡς τὴ λέψη, ἔπου τὸ αἶνιο ἠγλυκό της ξανάχτισε ἄλλη φιλιὰ.

Εἶκοσι ἑπτὰ τοῦ Σταβροῦ, τρίτη—Ἐφτὰ τοῦ "Ἀη Δημήτρη, παρασκευή, 1910.

ΨΥΧΑΡΗΣ

Ο ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Στὴ Σκιάθου πέθανε τὴν περασμένη Δευτέρα ὁ δηγηματογράφος Παπαδιαμάντης. Γιὰ τὸν Παπαδιαμάντη ἔγραψε ὁ ποιητὴς Παλιμᾶς ἕνα ὑπέροχο ἄρθρο —κίτι σὺν πρόχειω κριτικῇ μελέτῃ καὶ κίτι σὰ μοιρολόι—πού δημοσιεύτηκε στήν «Ἀκρόπολι» τῆς Τρίτης. Τὸ ἄρθρο αὐτὸ τὸ δημοσιεύουμε καὶ μεῖς σήμερα.

Τὴν ὥρα τούτη, καθὼς ἀπλώνει' ἔξω ἕνα βράδι ὀλόμαυρο ὅστερ' ἀπὸ μιὰ παγωμένη θλιβερώτατη μέρα μού ἔρχεται τὸ ἄξαφνο μήνημα. Πέθανε ὁ Παπαδιαμάντης.

Ὁ θάνατος γιὰ τοὺς ἀθρώπους τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ζωῆς, τῆς τέχνης καὶ τῆς σημασίας τοῦ νησιώτη λογογράφου, εἶναι σὰ νὰ μὴν ἔχῃ νόημα. Νὰ πού δὲ μὲ ταράττει, νὰ πού δὲ μὲ συγκινεῖ! Μὲ κάνει μόνο καὶ στοχάζομαι. Συγκεντρώνομαι. Βλέπω. Θέλω κίτι νὰ δράξω. Κίτι νὰ καταλάβω τελειωτικά καὶ ἀκέρια νὰ παραστήσω ἀπὸ τὸ πρό-

σωπο τὸ μεγάλο καὶ τὸ χαρακτηριστικὸ, πού τὸ καρφώνει ἔξαφνα, μιὰ γιὰ πάντα, τὸ χέρι τοῦ Χάρου, καὶ μᾶς τὸ κάνει ἔξαφνα ἀγαλμα πού μᾶς γοητεύει καὶ φάντασμα πού μᾶς ἀνατριχιάζει.

Ὁ θάνατος, οβήνοντας τὰ μάτια τέτοιων ἀνθρώπων, πλάθει μαζί τὴν εἰκόνα τους καὶ στερεώνει τὴ μνήμη τους, ἐργάζεται σὰν ποιητὴς Ντάντες καὶ σὰν τεχνίτης Μιχαήλ-Ἄγγελος.

Ὁ Ἀλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ποιητὴς μὲ τὸν πεζὸ τὸ λόγος, καὶ κάποτε, μὰ πολὺ σπάνια, μὲ τὸ στίχο, ἕνας ἀπὸ τοὺς ξεχωριστοὺς ἁρμονικοὺς ἀντιπροσώπους τῆς νέας καὶ ἄμουσης ἀκόμα σὲ πολλὰ Ἑλληνικῆς ψυχῆς. Μέσα στὸ ἔργο του, τὸ ἀπλὸ καὶ τὸ ἀστόχαστο, πού συνεχίζει καὶ τελειώνει τὴ βυζαντινὴ παράδοση σὲ κάποια τῆς σημαντικὰ στοιχεῖα, καὶ στὰ καλὰ καὶ στὰ πονηρὰ, ἀκόμα καὶ μὲ τὰ νεκρὰ τῆς γλώσσας καὶ τοῦ ὅφους, τὰ σπαρμένα μέσα ἐκεῖ καὶ κρατημένα μὲ κάποιο πείσμα καὶ μὲ κάποια ἀντίσταση καὶ μὲ ἔλη τὴν ἐπομονὴ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἀναθρεμμένου καλογερικά, μὲ τὴ μνήμη του καὶ μὲ τὴν καρδιά του γιομάτη ἀπὸ βιβλικὰ ρητὰ καὶ λειτουργικὰ τροπάρια. Ἐξακολουθεῖ καὶ συμπληρώνει τὴ βυζαντινὴ παράδοση, μὲ κίτι τι μονότροπο καὶ σκεδὸν ἀκίνητο, μὲ κάποια χάρη καὶ συγκρατημὸ καὶ ἀφέλεια καὶ σοδρότητα πού δὲν τῆς λείπει τὸ χαμόγελο, καὶ μὲ θρησκευτικότητα πού δὲν τῆς ἀπολείπει ὀλότελα καὶ ἡ ἔγνοια τοῦ κοσμικοῦ μὲ τρόπους καὶ μὲ θέματα, μὲ σκῆματα καὶ μὲ μικρογραφήματα, μὲ ἱστορίες καὶ μὲ ζωγραφιῆς πού θυμίζουν κάποιες «μυριατοῦρες» τῶν πατέρω μας μέσα στὰ Βαγγέλια καὶ στὰ προσευκητάρια, ὅ,τι πὸ δέξιο καὶ ὅ,τι πὸ λεπτότερο ἔχει: νὰ βεῖξῃ ἡ βυζαντινὴ τέχνη κάθε φορὰ πού μὲ λιγιστὰ μέσα κατορθώνει πολλὰ καὶ συγκινεῖ δυνατὰ: πὸ κοντὰ, στὰποτελέσματα τοῦτα, μὲ τὴν κλασικὴ τέχνη, μὲ τὴν ἀρχαία τὴν ὁμορφιά.

Τὸ ἔργο τοῦτο εἶναι μαζί ὀροσολογημένο ἀπὸ τὸ γλυκοχάραμα τῶν νέων καιρῶν. Ὁ καλόγερος ποιητὴς, σκεδιάζοντας μὲ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τὴν γλώσσα, ἀραδιάζοντας συχνὰ πυκνὰ «τὰ γερὰ ἑλληνικά» τοῦ σχολειοῦ του γιὰ νὰ διαβαστῇ ἀπὸ τοὺς, σὰν ἐκεῖνον, γραμματισμένους, καθὼς φαντάζεται, καὶ διαβασμένους ἀναγνώστες του, ὁ ποιητὴς αὐτὸς εἶναι διπρόσωπος.

Μὲ τὴν ψυχὴ του τὴν ἄλλη, πού δὲν εἶναι ξεραμένη ἀπὸ τοῦ σχολειοῦ τὴν παράδοση, βλέπει, φέρνει, κουθεντιάζει, ἀνασταίνει, χρωματίζει, κάνει μουσικὴ τὴ σκέψη του, ἀνοίγει τὰ παράθυρα τοῦ σπιτιοῦ του γιὰ νᾶμπῃ καθαρὸ μέσα του τὸ ἑλληνικὸ τὸ φῶς, ὁ ἑλληνικὸς ὁ ἀέρας, ἀνοίγει διὰ-